

MODERN TECHNOLOGIES IN PERCEPTION OF A WORK OF ART TO PRIMARY CLASS STUDENTS

Masharipova Niyazdzhan Khaitbayevna¹

School No. 11, Urganch city, Khorezm region

KEYWORDS

language, speech, education,
student, artwork, method,
game, technology

ABSTRACT

This article analyzes the technology and methods used in the perception of artistic works by elementary school students, and interactive methods that serve to increase the effectiveness of the lesson are considered.

2181-2675/© 2022 in XALQARO TADQIQOT LLC.

DOI: 10.5281/zenodo.7088630

This is an open access article under the Attribution 4.0 International(CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

¹ Teacher of School No. 11, Urganch city, Khorezm region, UZB

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIGA BADIY ASAR IDROK ETISHDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR

KALIT SO'ZLAR:

til, nutq, ta'lim, o'quvchi, badiiy asar, metod, o'yin, texnologiya

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarini badiiy asar idrok etishda qo'llanadigan texnologiya va metodlar tahlil etilgan bo'lib, dars samaradorliini oshirishga xizmat qiladigan interaktiv metodlar ko'rib chiqilgan.

Til va nutq tafakkur bilan uzviy bog'lanadi. Tilni egallash va nutq o'stirish bilan o'quvchining fikrlash qobiliyati ham o'sib boradi. Maktabning vazifasi tilni kishilar orasidagi munosabatning rivojlangan nozik quroliga aylantirish hisoblanadi.

Bilish nazariyasiga ko'ra analitik-sintetik ishlar yordamida til ustida kuzatishdan umumiy xulosa chiqarishga, nazariy ta'rif va qoidaga, shular asosida yana og'zaki va yozma tarzda nutqiy aloqaga, to'g'ri yozuv va to'g'ri talaffuzga o'tiladi. O'quvchilar jonli nutqiy aloqaga to'g'ri talaffuz va to'g'ri yozuvni elementar nazariy ma'lumotlar asosida amaliy egallash orqali kirishadilar. Ular til materiallarini kuzatish, tahlil qilish orqali elementar nazariy qoidalar chiqaradilar, o'rgangan va o'zlashtirilgan nazariy qoidalarni amaliyotga ongli ravishda tatbiq etadilar.

O'quvchilarga ona tilini o'rgatish, ularni tarbiyalash va harmonlana rivojlantirish vazifasidan kelib chiqib, bilish nazariyas asoslanib, barcha yaqin, o'zaro bog'liq fanlar tavsiyalariga asoslanib, ona tili o'qitish metodikasi o'z tamoyillarini ishlab chiqadi. Bu tamoyillar umumdidaktik tamoyillardan o'zgacha bo'lib, o'qituvchi bilan o'quvchi o'rtasidagi o'quv mehnatining yo'nalishlarini belgilab beradi.

Ma'lumki, multimedia matnli, tasvirli, ovozli, animatsiyali, grafikli, jadvalli va boshqa axborotlarni o'z ichiga oladi. Multimediadan ta'lim jarayonida foydalanish uchun didaktik vosita sifatida maxsus slaydlar, taqdimotlar, kompakt disklar va elektron qo'llanmalar tayyorlanadi. Boshlang'ich sinflarda xalq og'zaki ijodi, ayniqsa, ertak, topishmoq va maqollarni o'qitishga o'rgatishda AKTning ro'li juda katta xisoblanadi. Darslikda berilgan topishmoqlarning javoblari rasm orqali ko'rsatilgan. Bu esa didaktikaning ko'rsatmalilik tamoyilini qo'llashni, og'zaki bayon etishni qulaylashtiradi va o'quvchi fikrini, diqqatining barqarorligini oshiradi. O'quvchi topishmoq matnini o'qir ekan, uning matni yonidagi rasmni AKT vositalari o'rqali ko'radi va osongina idrok etadi. Topishmoqda yashirin berilgan predmetning xususiyati esa uzoq esda saqlanadi.

Ayni paytda, ta'lim jarayonida zamonaviy interaktiv metodlar, texnologiyalardan foydalanish dars samaradorligini oshirishga xizmat qilib kelmoqda. Boshlang'ich ta'lim jarayonida xam o'quvchilarga qiziqarli bo'lgan ko'rgazmali qurollardan, turli o'yin metodlardan foydalanish xam bunga xizmat qiladi, albatta. Ularga misol qilib, "Aqliy hujum", "Fikrlar hujumi", "Tarmoqlar" metodi, "Sinkveyn", "BBB", "Beshinchisi ortiqcha", "6x6x6", "Bahs-munozara", "Rolli o'yin", "Kichik guruhlarda ishlash", "Yumolaqlangan qor", "Zigzag" kabi zamonaviy texnologiyalarni aytishimiz mumkin. Bugungi kundagi eng ma'suliyatli

kasblardan biri ham aynan boshlang'ich sinf o'qituvchilaridir. Boshlang'ich sinflarda darsni yaxshi tashkillashtirish, dars samaradorligini oshirishda o'qituvchilar juda ko'plab texnologiyalaridan foydalanishmoqda.

Ushbu noan'anaviy interfaol usullar yordamida o'quvchilarga qo'shimcha mashqlar bajartirganaimizda o'qish-o'rgatish jarayonini yaxshi o'zlashtirishga olib keldi. O'z vaqtida aloqani tikladi. Motivatsiya yuqori darajada bo'lishini taminladi, o'tilgan materrialni puxta xotirada saqlab qolishga imkon berdi. Mustaqil fikrlay oladigan o'quvchining shakllanishiga yordam berdi. Aqliy hujum interfaol metodidan foydalanganaimizda o'quvchilarga mashq shartidan kelib-chiqib o'quvchilar aqliga hujum qildik, o'quvchilarda fikr va g'oyalar tug'ildi. Bu fikr va g'oyalarni umumlashtirib, yagona, to'g'ri xulosani chiqardik. Muommlil ta'lim interfaol usulidan foydalanib, o'quvchilarga o'tilgan mavzu bo'yicha muammoli vaziyatni vujudga keltirib, ularning ushbu muammoli vaziyatni bartaraf etishlarini so'radik.

O'quvchilardan muammoni hal qilib berishni so'raganimizda, ular nuqtalar o'rniga gap mazmuniga mos so'zni qo'yib, biz o'rtaga tashlagan muammoni bartaraf eta oldilar. Ushbu interfaol metod o'quvchilarni fikrlashga, muammoni qanday yechim, bartaraf etish choralarni o'ylashga, fikr va xulosalar chiqarishga, o'z fikr va mulohazalarini erkin bayon eta olishga katta yordam berdi.

Kichik guruhlarda islash interfaol metodidan tajriba-sinov ishlarimiz jarayonida kengroq foydalandik, chunki ushbu metod o'quvchilarni dars davomida quvnoqroq bo'lishiga, kayfiyatlarini yuqori bo'lishini taminladi. Mavzuni mustahkamlashda mavzuga oid qo'shimcha mashqlar bajarishdan oldin, sinf o'quvchilarini uch kichik guruhlarga bo'lib oldik. O'quvchilarning taklif, istak va talablarini hisobga olgan holda kichik guruhlarni nomlab oldik. O'quvchilarga ushbu kichik guruhlar o'rtasida 'Kim epchil, chaqqon va bilimdon' deb nomlangan musobaqa o'ynashimizni aytib, musobaqa shartini ularga tanishtirdik. So'ng har bir kichik guruhdan bittadan o'quvchini doskaga chiqarib, berilgan mavzuga oid qo'shimcha mashqni shartiga ko'ra bajarishni buyurdik. Mashq bajarib bo'lingandan so'ng g'olib va mag'lub jamoalarga tegishli ballarni qo'yib, ushbu ballarni izohladik.

Boshlang'ich sinf o'quvchilari kichik guruhlarda islash interfaol usuli yordamida mavzuga oid qo'shimcha mashqlar bajarganlarida erkin harakat qildilar, jamoalar g'alabasi uchun kurashdilar, mashqni tez va sifatli bajarishga harakat qildilar.

Boshlang'ich sinflarda mavzuga oid qo'shimcha mashqlar bajarish, ayniqsa, mashqlarni interfaol dars metodlari yordamida bajarish o'quvchilarni mavzuni puxta egallashlarida, o'zbek tilining o'ziga xos grammatikasini o'rganishda juda ham katta ahamiyatga ega, degan tilshunos pedagog olimlarimiz fikrlariga qo'shilamiz.

Boshlang'ich sinflarda badiiy asarni tahlil qilish metodikasida kichik yoshdagi o'quvchilarning badiiy asarni idrok qilishidagi psixologik xususiyatlar hisobga olinadi. Ruhshunos olim lam ing tekshirishlaridan ma'lum bo'lishicha, asarni idrok qilishga, bilim olishga xizmat qiladigan komponentlar bilan birga, uni em otsional-estetik his etish ham kiradi. Badiiy asarni yaxshi idrok etish uchun uni tushunishning o'zigina yetarli emas. Asarni idrok etish murakkab jarayon bo'lib, asarga unda tasvirlangan voqelikka qandaydir

munosabatning yuzaga kelishini o'z ichiga oladi.

Asarda qatnashuvchi shaxslarga baho berishda o'quvchilar o'z shaxsiy va axloqiy tushunchalaridan foydalanadilar. Bunday axloqiy tushunchalar kichik yoshdagi o'quvchilarda chegaralangan bo'ladi, albatta. Ular axloqiy sifatlardan botirlik, to'g'rilik, mehnatsevarlik, yaxshilik tushunchalarini ko'p ishlatadilar. Qahramonlarning boshqa sifatlarini tasvirlash uchun ulamning so'z boyligi yetishmaydi. O'qituvchining vazifasi o'quvchilar bilan asarni tahlil qilib, ular nutqiga personajlarning axloqiy, intellektual, emotsional sifatlarini tasvirlovchi so'zlarni kirita borishdan iborat. Bu adabiy qahramonlarning xarakterini yaxshi yoritish shartlaridan biri hisoblanadi.

O'qish darslari o'quvchilarda badiiy asarlarning bir-biridan farqini ajrata olish, yozuvchining hayotiy voqealarni qanday badiiy vositalar orqali aks ettirgani va qanday obrazlar yaratganini aniqlay olish, mustaqil o'qish va asarni tahlil qilish malakasi sinfdan-sinfga o'tgan sari o'stirib boriladi. O'quvchilar adabiy ma'lumotlarni o'zlashtirish orqali badiiy asarning mazmuni, g'oyasi va ahamiyatini anglab olish boshlaydilar. O'quvchilar adabiy tushunchalarni o'rganish natijasida badiiy adabiyot san'atining bir turi ekanligi, uning hayot bilan aloqadorligini bilib oladilar. Adabiy tushunchalarni shakllantirish bilan birga o'quvchilarning nutqini o'stirish ham muhim o'rin tutadi. Boshlang'ich sinflarda asar tahlilida adabiy janr turlari — ertak, hikoya, masal, she'r, doston, maqol, topishmoq bilan birga badiiy til vositalari — sifatlash, o'xshatish, jonlantirish, mubolag'a bilan ham amaliy ravishda tanishtiriladi.

Matn bilan dastlabki tanishuvdan so'ng quyidagicha savollar bilan murojaat qilish darsda o'quvchilarning faolligini va ta'lim sifatini oshiradi:

1. *Hikoyadagi qaysi epizodni qiziqarli deb o'ylaysiz?*
2. *Hikoya qahramonlaridan qaysi birining xatti-harakati uni ma'qullaysiz? Qaysi birining fe'l-atvori, o'zini tutishi sizga yoqmadimi?*
3. *Hayotda shunday kishilarni uchratganmisiz?*

Xulosa qilib aytganda, badiiy asarni idrok etishda qo'llangan turli metodlar, o'quvchilar fikrlashiga yordam beradi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ona tiliga bo'lgan mehr ortadi va o'quvchilar o'rtasida darsga bo'lgan qiziqish ortadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. S. T. Turg'unov, B. X. Doniyorov, D. M. Otajonova "O'qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishda ta'lim muassasasi rahbarlarining funksional vazifalari", Toshkent - 2011.
2. Shodiyeva M., Ne'metova F. Muammoli o'qitish // Boshlang'ich ta'lim, 2009.
3. Yo'ldoshev J.G., Yo'ldosheva F., Yo'ldosheva G. Interfaol ta'lim sifat kafolati (Bolaga do'stona munosabatdagi ta'lim). - T., 2008
4. Q. Abdullayeva va boshq. 2-sinfda o'qish darslari. - T.: 2004.